

# VHÚ a 50. výročí vzniku Československa

*VOJENSKÁ MYSL: Letošní rok je pro naši Československou socialistickou republiku rokem mnohých významných výročí. Jak se VHÚ na tyto události připravuje?*

S. HOCHSTEIGER: V letošním jubilejním roce si budeme opravdu připomínat významná výročí, z nichž mnohá byla pro naši novodobou národní historii vskutku dějinnými milníky. Všechna letos vzpomínaná výročí se více či méně váží k událostem, jejichž plné objasnění je nemyslitelné bez aktivního podílu vojenských historiků, na jejichž stanovisko naše veřejnost oprávněně čeká.

Dovolte mi, abych začal poněkud obecněji a jako historik historicky, i když se tím z rozsahových důvodů pravděpodobně nevyhnu některým zjednodušením. Nečiním tak proto, že bych chtěl utéci od položené otázky, ale právě proto, abych mohl všestranněji a hlouběji ukázat na podmínky, předpoklady a celkový kontext připravenosti VHÚ. Jeho úspěch v letošních výročích může být totiž zaručen jen za předpokladu, že se podařilo dosáhnout potřebného předstihu vědeckovýzkumné práce před potřebami propagandy.

Celkové možnosti a podíl VHÚ aktivně se účastnit letošních výročí nelze oddělit od jeho trvalých, dlouhodobých úkolů. Jsou závislé na dvou podmínkách: jednak na dlouhodobě dosahovaných pracovních výsledcích — což je rozhodující, a jednak na bezprostředních přípravách ústavu. Na rozdíl od minulosti se zmíněné podmínky, zvláště první, kvalitativně změnily. Ve svých počátcích se totiž badatelský výzkum ústavu orientoval především na zpracování pokrokových bojových tradic našich národů, a to ještě z řady objektivních

a subjektivních příčin velice zjednodušeně. Tak lze ve stručnosti charakterizovat jednu z vývojových etap rodící se marxistické vojenskohistorické práce v armádě. Ve svém pozdějším vývoji se naše vojenská historiografie soustředila na zpracování klíčových témat čs. vojenských dějin s důrazem na první a zvláště pak na druhou světovou válku. V poslední době jsme přistoupili k ucelenému zpracování vojenských dějin našich národů od nejstarších dob po současnost.

Pokusím se ukázat na základní charakteristiku, teoreticko-metodologické a pracovní postuláty tohoto kvalitativně vyššího stupně naší činnosti a současně objasnit, jak se to promítlo i v přípravách VHÚ na významná výročí letošního roku.

Na základě všestranné analýzy a zhodnocení vlastního vývoje marxistické vojenské historiografie a využití všeho pozitivního, vytvořeného předmarxistickou dějepisickou školou, jsme dospěli k závěru, že jsou vytvořeny elementární předpoklady k tomu, abychom s cílevědomou perspektivou usilovali o zpracování syntetické práce „Přehled československých vojenských dějin“. Teprve toto ucelené syntetické dílo může přinést všestranný souhrn základních údajů o všech vojenských událostech naší národní historie a jejich detailní i celkové zhodnocení. Práce na „Přehledu“ se proto stala osou veškeré koncepční i každodenní vědeckobadatelské činnosti VHÚ. Při jejím koncipování se opíráme o dosažené vědeckovýzkumné výsledky ve všech tematických oblastech zkoumání vojenských dějin našich národů. Vědeckopoznávací činnost, zaměřená na zpracování „Přehledu“, se stala centrem, kde se sbíhá veškeré naše badatelské a heuristické úsilí i práce monografická. Současně se tím snažíme vytvářet i optimální předpoklady celkového dalšího rozvoje našeho vědního oboru — čs. vojenského dějepisectví — v moderním marxistickém pojetí.

Československé vojenské dějiny pojmáme jako organickou a nedílnou složku celkové historie našich národů. To vyžaduje především metodicky i věcně postihnout odlišnosti a zvláštnosti vývoje vojenství v českých zemích a na Slovensku, zejména v těch historických obdobích, kdy národní vývoj Čechů a Slováků se v průběhu téměř celého tisíciletí vyvíjel odděleně a ve značně odlišných podmínkách. O vojenských dějinách československých v pravém slova smyslu totiž můžeme mluvit až v nejnovějším dějinném období, a to v souvislosti se vznikem a vývojem samostatného československého státu. Z uvedeného důvodu začíná také působit v Bratislavě nově zřízené pracoviště VHÚ, které zkoumá především vojenské dějiny na Slovensku a slovenský odboj za druhé světové války. Stavíme se na jedné straně proti mechanickému oddělování vojenských dějin od národních, protože vojenství ve všech svých projevech bylo vždy především produktem společenského vývoje a hrálo významnou roli v životě národů, zejména jako důležitý mocenský faktor. Na druhé straně chceme plně respektovat autonomii a relativní samostatnost ve vývoji vojenství, a to jak v rovině obecné, tak i v rovině národní. Vycházíme proto z předpokladu, že naše dlouhodobé pracovní úsilí, tj. vytvořit fundamentální dílo o vojenských dějinách našich národů od nejstarších dob do současnosti, je harmonicky spjata s celkovým záměrem československé historické obce, která si stanovila za svůj perspektivní cíl zpracovat monumentální vědecké dílo „Přehled dějin Československa“. V těchto široce pojatých relacích zkoumáme i náš vztah k vojenským dějinám jiných, zejména sousedních národů.

Jedině v tomto široce koncipovaném záměru nalézá své plné uplatnění jeden

ze základních principů historické vědy, který vychází z jednoty a nedělitelnosti dějin. Tento přístup současně nejmarkantněji charakterizuje rozdíl mezi naší minulou a dnešní činností, která umožňuje plně a cílevědomě usměrňovat úsilí armádní historické fronty na celkové zobrazení vojenské minulosti našich národů.

V rámci celkového přístupu k vojenským dějinám plně respektujeme specifiku jednotlivých historických období, a to nejen chronologicky, ale i věcně. Na této bázi je postavena i struktura a vědeckovýzkumná činnost jak VHÚ, tak vojenského dějepisectví vůbec. Plně přitom respektujeme samostatnost a specifiku jednotlivých historických kateder na našich vysokých vojenských školách, které se aktivně do práce na „Přehledu“ zapojují. Nešlo nám, a ani v budoucnosti nepůjde o zánou uniformitu, o jeden model historické práce v armádě.

Těžiště vědeckovýzkumné kapacity vojenskohistorické práce v armádě je soustředěno na moderní vojenské dějiny našich národů. Na tu dějinnou tematiku a ty převratné změny, které měly jak ve světovém, tak v národním měřítku zásadní vliv na formování novodobého českého a slovenského národa, na vznik a existenci československého státu, a z nichž se zrodila naše socialistická přítomnost.

V tomto všestranně chápaném výzkumném úsilí vidíme i základní předpoklady k tomu, aby se v maximálním rozsahu mohly realizovat všechny podstatné funkce historické vědy, tj. poznávací, výchovná a kulturně civilizační. To se týká nejen historiografie, ale i ostatních základních složek ústavu.

Vojenský historický ústav není totiž jednotypovou historickou institucí v pravém slova smyslu tohoto slova. V důsledku mnohých konkrétně historických podmínek, v nichž se naše instituce vyvíjela v průběhu půl století své existence (50. výročí ústavu připadá na letošní rok), došlo k organickému sjednocení vojenské historiografie, vojenského muzejnictví a vojenského archivnictví — tří základních složek našeho vědeckého zařízení. Muzeum a archiv rovněž aktivně zasahují do procesu poznávací činnosti a plně se podílejí spolu s historickou vědou na realizaci společenského poslání VHÚ. Projevuje se to i jejich účastí na přípravách a uskutečnění různých akcí ústavu v letošním jubilejním roce.

Jednotlivé funkce historické vědy a ostatních složek ústavu nelze totiž od sebe mechanicky oddělovat, nebo dokonce stavět do protikladu, jak tomu bylo v minulosti, nebo jak se to občas stává dodnes. Bez poznávací funkce historické vědy, pravdivého zobrazení vojenské minulosti našich národů, hodnot vytvořených předešlými generacemi, nelze zachovat historickou paměť, narysovat obraz skutečné dějinné kontinuity, formovat historické vědomí a vlastenecky vychovávat současníky. Nelze bez ní také budovat vzájemný vztah vojenskohistorické vědy s ostatními vědními obory, včetně vojenské vědy, která se vždy opírala a vycházela z poznatků vojenského dějepisectví. Totéž platí o vztahu k vojenské doktríně; žel často mnohé soudobé úvahy buď nerespektují, nebo málo respektují tak významnou složku vojenské doktríny, jakou je vlastní národní a vojenská tradice.

Dosavadní slova opravňují k závěru, že Vojenský historický ústav svou předcházející mnohaletou cílevědomou a soustavnou vědeckovýzkumnou činností je připraven aktivně se podílet na zdárném průběhu oslav a dalších akcí k významným výročím. Je schopen přispět svou vědeckopopularizační a propagandistickou činností k obohacení společenského vědomí na základě nových po-

znatků a objevů vojenskohistorické vědy. Zkušenosti, které jsme v minulosti získali při oslavách tak významných výročí, např. 20. výročí Slovenského národného povstání a Karpatsko-dukelské operace, osvobození Československa Rudou armádou aj., názorně mluví o tom, že největších úspěchů a působivosti v široké civilní i armádní veřejnosti lze dosáhnout tehdy, opírá-li se popularizace a propaganda o fundovaná a pravdivě zpracovaná vědecká díla.

*VOJENSKÁ MYSL: Z publikační činnosti VHÚ je zřejmé, že vědecká činnost ústavu v minulosti byla soustředěna především na zpracování hlavních témat druhé světové války. Jak se připravili pracovníci ústavu na rozpracování problematiky první světové války, zejména v souvislosti s 50. výročím vzniku čs. samostatného státu?*

S. HOCHSTEIGER: Máte pravdu, že vědeckovýzkumná činnost VHÚ se v minulosti zaměřovala především na problémy druhé světové války, pokud (a to je pochopitelné) posuzujete naši činnost z doposud vydaných publikací. Naše vědeckopublikační úsilí v minulých letech opravdu do značné míry akcentovalo zpracování klíčových témat dějin druhé světové války, především národně osvobozeneckého boje našeho lidu v tomto největším dramatu v dějinách lidstva. V této tématické oblasti jsme v dílech většího rozsahu zobecnili především historii a bojovou cestu našeho 1. československého armádního sboru<sup>1)</sup>, našeho partyzánského hnutí<sup>2)</sup>, osvobozovací boje Sovětské armády a spolu s tím i účast polské a rumunské armády na území československého státu<sup>3)</sup>, jejich dějinnou úlohu v našem národně osvobozovacím boji a v revoluci, učinili jsme první kroky k systematickému zpracování dějin a bojové činnosti našich ozbrojených formací na západní frontě<sup>4)</sup> atd. Několik pracovníků VHÚ se ve spolupráci s velkou skupinou historiků národně osvobozovacího boje aktivně podílí na zpracování syntetického třísvazkového díla o národně osvobozovacím boji československého lidu za druhé světové války. V roce 1968 se připravuje dokončení prvního dílu, který má zahrnovat léta 1938–1941. Tématice druhé světové války věnujeme i nadále systematickou pozornost, což je patrné i ze stránek vědeckého časopisu VHÚ „Historie a vojenství“.

Historický výzkum v posledních letech překonal platnost některých dobových názorů, interpretovaných ve výše uvedených publikacích, zejména pak v dílech o dějinách 1. čs. armádního sboru a partyzánského hnutí v Československu. Historické myšlení našich dnů se značně posunulo i v této tématické oblasti kupředu. Z těchto důvodů bychom chtěli, pokud nám k tomu budou vytvořeny ediční předpoklady, vydat k 25. výročí osvobození Československa soubor publikací (asi tři svazky) „O ozbrojené strážce čs. národně osvobozeneckého boje za druhé světové války“. Mnohé události, u nichž došlo ke zkreslení nebo k dogmatické interpretaci, bychom chtěli vyložit daleko hodnotněji a pravdivěji.

Druhá světová válka opravdu zůstává tedy i nadále jedním z kardinálních témat našeho vědeckovýzkumného zájmu.

1) Za svobodu Československa, Naše vojsko, Praha, svazek I, 1959, svazek II, 1961, svazek III, 1960.

2) Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války, Naše vojsko, Praha 1961.

3) Osvobození Československa Rudou armádou 1944–1945, Naše vojsko, Praha 1965.

4) Na západní frontě, Naše vojsko, Praha 1965.

Podíváme-li se však blíže na vnitřní život ústavu a nikoli jen na momentální publikační činnost, pak nemůže uniknout pozornosti, že i problematice první světové války a prvnímu odboji věnujeme nemálo vědeckého úsilí. Tuto problematiku jsme totiž rovněž pokládali a pokládáme za jednu z centrálních témat našeho zájmu.

V této oblasti došlo v posledních letech ke značnému duchovnímu proudění, k pohybu tvořivého historického myšlení, které překonává stará a jednostranná schémata. Na tomto obrodném procesu se významně podíleli také pracovníci VHÚ. Na základě všestranné analýzy faktů a úsilí dělat teoretické soudy v souladu s nimi, snažíme se nakreslit pravdivý portrét tohoto, pro naše národy tak významného období. V průběhu více let bádalo na tomto dějinném úseku několik pracovníků ústavu, což je patrné především z jejich současné publikační činnosti.

V roce 1967 vyšla z pera tří našich autorů publikace o činnosti Čechů a Slováků na frontách první světové války „Červenobílá a rudá“<sup>1)</sup>, do tisku byla odevzdána publikace vědeckého pracovníka ústavu dr. Karla Pichlíka, CSc., „Československý zahraniční odboj 1914–1918“ a dále pak kolektivní práce „První světová válka“.

Ze samotných názvů jednotlivých publikací je zřejmé, že se zabývají vojenskopolitickou problematikou první světové války, naším zahraničním odbojem, a to jak v rovině vojenské, tak i politické a obecně historické.

Základní obsahovou linií těchto vědeckých pojednání je snaha nastínit ucelený obraz o některých obecných a vojenskopolitických otázkách první světové války s důrazem na středoevropský prostor. V tomto kontextu osvětlit místo a podíl československého politického a vojenského zahraničního odboje na porážce Německa, zejména pak Rakousko-Uherska jako nezbytného předpokladu vzniku samostatného československého státu. Ukázat úlohu jednotlivých politických proudů a směrů včetně jejich nejvýznamnějších reprezentantů. Náležitou pozornost jsme se snažili věnovat i vzájemnému vztahu domácího a zahraničního odboje. Zvýrazněny jsou zejména ty události, které představují pro naše národy pokrokové bojové tradice a na které bude celá naše veřejnost právě v letošním jubilejním roce zvláště vzpomínat.

Poměrně rozsáhle se líčí, zvláště v publikaci „Červenobílá a rudá“, osudy a odpor českých a slovenských vojáků k válce a k rakousko-uherské armádě, jejich masové přechody na stranu dohodových mocností; vznik československé zahraniční armády a její bojová činnost na všech frontách — jak na západě, tak na východě, proti centrálním mocnostem, zejména proti Rakousku-Uhersku a Německu. Uvedu aspoň některá významnější místa bojové činnosti: u Arrasu, na Sommě, ve Vogézách, u Vouziers, na Piavě, Doss Alto, u Zborova, Bachmače atd. Obdobně jsou zobrazeny i velké protirakouské revoluční vojenské vzpoury, jichž se doma i za hranicemi zúčastnili čeští a slovenští vojáci: boka Kotorská, Rumburk, Kragujevac atd.

Nevyhýbali jsme se, ale naopak jsme se snažili, na základě analýzy bohatého faktického materiálu ukázat podmínky a průběh zatažení čs. legií v Rusku do antisovětské intervenční války. Souběžně s tím narysovat postupné vystřízlivění většiny legionářů po jejich trpkých zkušenostech a přechod mnohých z nich z tábora nepřátel Sovětského svazu do tábora jeho upřímných přátel.

1) Červenobílá a rudá, Naše vojsko, Praha 1967.

Velký vliv na národně osvobozenecský zápas našich národů měly myšlenky ruských revolucí, zvláště inspirující ideje Velké říjnové socialistické revoluce. Na obranu říjnové revoluce proti mezinárodní intervenci a domácí kontrarevoluci vystoupili nejuvědomělejší příslušníci českého a slovenského národa, žijící v Rusku. Naši rudoarmejci — jejichž počet nelze přesně zjistit, ale podle odhadu dosáhl zhruba deseti tisíc mužů — se zúčastnili revolučních bojů na všech frontách občanské a intervenční kontrarevoluční války. Svými činy a účastí v bojích u Caricynu, Permi, Penzy a jinde se navždy zapsali do dějin ruské proletářské revoluce.

Podle mého názoru je třeba právě dnes, v souvislosti s 50. výročím vzniku naší republiky připomenout, že boj našich, po staletí utlačovaných národů za národní svobodu, za vytvoření samostatného státu a sociálně spravedlivějšího řádu, patří ke světlym stránkám naší novodobé historie. Vznik nové Československé republiky je významným historickým mezníkem v dějinách Čechů a Slováků, jejich národní svobody a národního vývoje. Je zároveň součástí a spolupůsobícím faktorem demokratizace celého poválečného středoevropského prostoru. Čeští a slovenští vojáci, bojující za první světové války na různých válčistiích a v různých uniformách proti rakousko-uherskému mocnářství a proti německému imperialismu, byli nositeli a bojovníky velkých ideálů našeho století i svých národů, jakými jsou národní svoboda, samostatnost, svébytnost a státní nezávislost. Hlásíme se jako dědicové i dnes, po půl století k těmto velkým ideálům, z nichž bezprostředně vyrostla a s nimiž je úzce spjata i naše socialistická současnost.

Vojsko našeho 1. a 2. odboje, vedle mnoha svérázných podmínek a zvláštností, z nichž vyrůstalo, a cílů, za něž bojovalo, mělo ne jeden společný rys. Jedním z nich je to, že se opíralo o pokrokové bojové tradice našich národů, zvláště pak o husitskou tradici. Funkce a úkoly, jež plnilo, měly výrazné humanistické a politické poslání. Účinně spolupůsobilo na vytváření předpokladu k tomu, aby česká a slovenská otázka a posléze československá státnost se stala objektem i subjektem mezinárodní politiky. Svou celkovou činností, zápasem za novou státní ideu fakticky vytvářelo zárodečný předobraz budoucího československého státu. Mělo vždy silný národní a demokratický charakter. Bez porážky Rakousko-Uherska, Německa a jejich armád za první světové války, tak jako bez porážky fašistického Německa a jeho armády za druhé světové války, nebylo z objektivních důvodů možné vytvořit nový samostatný československý stát.

Novým charakteristickým rysem vojska druhého odboje byla skutečnost, že z jedné strany udržovalo kontinuitu československé státní ideje a čs. armády. Z druhé strany svým celkovým zápasem a revolučním posláním v mnoha směrech, v jednotě s antifašistickým bojem našeho lidu, spolupůsobilo k překonání podstaty starého řádu a staré armády. Aktivně se podílelo na vytvoření nového lidově demokratického československého státu, nové zahraničně politické a vojenské orientace našeho státu, stalo se jádrem nové, lidové armády. Naprostá většina jeho příslušníků klesla dějinnou cestu našemu dnešku. Proto mnohé základní atributy, na nichž se budovalo a za něž bojovalo naše národně osvobozenecské vojsko, jsou inspirací a odkazem, které živě promlouvají k naší socialistické výstavbě.

V tom je dána i odpověď na otázku, proč trvale poutá náš zájem tematika prvního a druhého odboje. Vždyť za těchto velkých dějinných bouří stály naše národy ve svém celku na straně pokroku, na straně zápasu za nový, spravedli-

věšší lidský řád. Proto si klademe za svůj cíl stále všestranněji, hlouběji a pravdivěji zobrazit tento zápas na všech frontách obou světových válek. Objektivně zobrazit i činnost všech, kdož byli aktéry těchto grandiózních epopejí našich moderních národních dějin, aniž bychom jim budovali pomníky falešných legend či obžalob.

*VOJENSKÁ MYSL: Jaký je současný stav výzkumu vojenských dějin první Československé republiky?*

S. HOCHSTEIGER: Výzkum této tematiky chronologicky a v mnoha směrech i vojenskoteoreticky úzce navazuje na předešlé období. Československé vojenství se stalo významným atributem vzniku a vývoje čs. buržoazně demokratického státu. Navazovalo na úroveň vojenství první světové války, a to jak na starou rakousko-uherskou armádu, tak i na bojové zkušenosti našeho národně osvobozenického vojska. Toto vojsko vytvořilo nové čs. vojenské tradice rodícího se československého státu. Válečné zkušenosti a vojenské umění československého zahraničního vojska byly těsně spjaty s úrovní vojenství první světové války, především dohodových spojenců, v rámci jejichž armád většinou působili. Proto nedošlo — podle mého soudu — v průběhu první světové války k vytvoření československého vojenského umění, vojenské školy v krystalicky čisté národní podobě.

Nová československá armáda se budovala jako organická součást celého buržoazního státního mechanismu. Tím bylo vymezeno i její celkové postavení ve společnosti, tj. její sepětí se zahraničně politickou orientací nového státu a vnitřní politikou buržoazně demokratického řádu, tím určovány její vztahy ke zbrojnímu průmyslu a k československému hospodářství vůbec. V tomto široce pojatém záběru přistupujeme ke zkoumání struktury a vývoje armádní organizace, její bojové připravenosti, vojenskoteoretického myšlení — prostě řečeno všech základních otázek spjatých s vojenskou doktrínou československého státu.

Uvedl jsem některé skutečnosti, protože v minulosti jsme jim nevěnovali náležitou pozornost. Z počátku se náš výzkum zaměřil na zkoumání některých stránek politického vývoje armády, a to ještě úzce pojatých. Málo se přitom respektoval buržoazně demokratický ráz Československé republiky i všestranný pohled na totalitu armádního organismu.

V posledních několika letech tyto počáteční nedostatky postupně překonáváme. Byly zpracovány některé dílčí studie ke vzniku československé armády, k budování její materiálně technické základny, k dějinám vojenské správy, k působení a činnosti francouzské vojenské mise v čs. armádě. Nemalé výzkumné úsilí bylo věnováno i tématice bojové hodnoty a připravenosti armády v době ohrožení republiky hitlerovským Německem. Souběžně s tím jsme zpracovali i tak významnou problematiku, jakou je boj československých interbrigadistů ve Španělsku.

Další práce na problematice čs. předmnichovské armády, podobně jako ve všech ostatních tematických oblastech, se v současné době začíná systematicky rozvíjet v souladu s požadavky připravovaného „Přehledu dějin čs. vojenství“. Tematický záběr plánovaného výzkumu je přitom velmi široký a snaží se postihnout vývoj všech atributů čs. vojenství v období mezi první a druhou světovou válkou. Velký důraz klademe také na postižení a objektivní zhodno-

cení kořenů, z nichž čs. vojenství vyrůstalo, i všech podmínek, za nichž se rozvíjelo.

V této tématické oblasti nás čeká ještě hodně práce, abychom mohli přistoupit k dílčím syntézám. Naše pracovní rozvaha však s tím počítá a vytváří předpoklady ke komplexnímu zkoumání daného historického období.

Výzkumu tohoto období přikládáme zásadní význam i proto, že bez jeho všestranného a pravdivého osvětlení nemůžeme objektivně zhodnotit ani mnohé procesy poválečné vojenské výstavby, nemluvě již o druhé světové válce. Na padesátiletý vývoj československé státnosti a armády se musí historie dívat vcelku, respektovat dějinnou kontinuitu a diskontinuitu. Jde o požadavek objektivně zobrazit to, co bylo nezbytné z buržoazního charakteru státu a armády, jako nástrojů vládnoucí třídy v zájmu vítězství socialismu a výstavby armády nového socialistického typu, dialekticky negovat, odstranit a překonat; přitom současně zhodnotit všechno pozitivní, co bylo předcházejícím společenským řádem v zájmu národního rozvoje, národní kultury, pokroku a civilizace vytvořeno lidskou dovedností a umem. Vojenské dějepisectví nemůže ztrácet nic z toho, čím československá předválečná vojenská výstavba přispěla k celkovému rozvoji, obohacení teorie a praxe budování moderních ozbrojených sil mezi dvěma válkami. Nelze rovněž zapomínat, že přes mnohé problémy a nedostatky stálo čs. vojenství na úrovni [byť na úrovni té doby] světového vojenského myšlení. Ve vojenské technice a u některých druhů zbraní — především v pěchotní a dělostřelecké výzbroji — stálo v popředí světového vojenství.

**VOJENSKÁ MYSL:** *Uvedl jste některá klíčová témata, zpracovaná vašimi pracovníky. Jakou další konkrétní činnost budete ještě vyvíjet ve směru k letošním výročím?*

S. HOCHSTEIGER: Naše konkrétní pracovní činnost vychází z úkolů, stanovených ÚV KSČ a HPS Čs. lidové armády. Bude se rozvíjet, jak jsem se již zmínil, v několika směrech: vědeckozpracovatelském, publikačně propagandistickém a osvětově výstavním.

Budeme se podílet na mezinárodní vědecké konferenci k 50. výročí vzniku samostatného československého státu, kterou na podzim letošního roku svolává Československá akademie věd a již jsme spolupořadateli. Těžiště naší pracovní náplně se soustředí na analýzu a výklad místa a úlohy ozbrojeného boje v celém procesu národně osvobozené zápasu československého lidu. S obdobnou tematikou budeme vystupovat na různých vědeckých konferencích a seminářích. Pracovníci našeho ústavu byli pověřeni, aby na květnovém jednání československo-sovětské historické komise v Moskvě přednesli hlavní vědecký referát na téma „Vznik Československa“ a několik dalších dílčích vědeckých sdělení. Naš vědecký časopis „Historie a vojenství“ připravuje k tomuto významnému výročí zvláštní číslo.

V průběhu tohoto roku chceme svolat do Prahy vědecké symposion s mezinárodní účastí, které by se zabývalo průběhem socialistické revoluce a revoluce ve vojenství v dějinách Československé lidové armády. Dále pak některými klíčovými metodologickými problémy zkoumání poválečné armádní výstavby. Vědecká sdělení zásadního rázu, která budou na symposiu přednesena, chceme publikovat ve sborníku.

Opravdu nemalé úsilí soustřeďujeme na vědeckopopularizační a propagandistickou činnost, zejména poskytování maximální pomoci masové propagandě. K tomu účelu vydala HPS celou sérii materiálů, zpracovaných a přednesených většinou našimi pracovníky na celoarmádním semináři propagandistů koncem minulého roku. Obsahová náplň těchto materiálů je zaměřena k tématice prvního odboje a vzniku Československa, k mezinárodnímu postavení Československa mezi dvěma světovými válkami a vojenské připravenosti ČSR v roce 1938, k tématice únorových událostí a místa československé armády v Únoru 1948.

S 50. výročím vzniku naší československé samostatnosti se pojí i 50. výročí vzniku Vojenského historického ústavu. K tomuto výročí hodlá Vojenský historický ústav vydat publikaci, která by zobrazila padesátiletou činnost ústavu a vývoj vojenského dějepisectví, vojenského muzejnictví a archivnictví v Československu.

K 50. výročí vzniku sovětských ozbrojených sil jsme vydali menší publikaci „50 let československo-sovětské vojenské spolupráce“. Obdobně budeme postupovat i pokud jde o 25. výročí československo-sovětské smlouvy o vzájemném přátelství, spolupráci a pomoci. Důraz chceme položit na její vojenské aspekty, zvláště pak na její význam pro poválečnou výstavbu a zabezpečení obrany nového, lidově demokratického československého státu. Vydáme různé studie a propagační materiály k 25. výročí společných bojů Rudé armády a československé vojenské jednotky u Sokolova, Kyjeva a na západní Ukrajině.

Připravili jsme řadu výstav, zejména pak k 25. výročí boje u Sokolova, kterou dne 4. 3. 1968 slavnostně zahájil ve Vojenském muzeu na Žižkově bývalý velitel 1. československého armádního sboru armádní generál Ludvík Svoboda, Hrdina ČSSR a SSSR. Pomoc poskytujeme též historickému svazku, který je přímým nositelem tradic 1. čs. brigády v SSSR a jenž se připravuje na oslavy 25. výročí své bojové činnosti na území bratrského Sovětského svazu.

Vojenské muzeum spolu s Muzeem V. I. Lenina v Praze připravilo v sále Lenina muzea společnou výstavu „50 let sovětských ozbrojených sil“. Expozice výstavy zachycuje vznik a vývoj Rudé armády a zvláštní pozornost věnuje bojové činnosti a vítězné cestě Sovětské armády v období Velké vlastenecké války. Nosnou ideou výstavy je společná bojová družba Československé a Sovětské armády, počínaje účastí čs. rudoarmejců v občanské a intervenční válce v Sovětském Rusku, dále společné boje v mezinárodních brigádách na obranu republikánského Španělska proti španělskému a mezinárodnímu fašismu a hlavně pak bratrství ve zbraní, ukované v období druhé světové války. Závěr výstavy zobrazuje současnou bojovou sílu Sovětské armády, družbu bratrských armád Varšavské smlouvy.

Značný důraz klademe (již tradičně) na ústní propagandu, zvláště na vyobrazení centrálního stranického aktivu v armádě, popřípadě i v civilu, potřebnými argumenty. Maximální možnou měrou se snažíme zapojit do propagandistické činnosti k těmto výročím i prostřednictvím masových komunikačních prostředků.

Dosavadní slova zvýrazňují velký význam cílevědomého propracování metod a forem transformace vědeckých poznatků do praxe, do života společnosti. Chtěl bych upozornit na aktuálnost tohoto problému i z jiné strany. V tomto směru totiž často dochází k nejasnostem a zbytečným nedorozuměním. Z přírodních a technických věd se mechanicky odvozují naše možnosti působit na společenskou praxi bezprostředně, dokonce instrumentálně. Zapomíná se, že

naše pracovní výsledky působí na společenskou praxi především zprostředkovaně, skrze společenské vědomí. Jsou přitom jen jednou, i když významnou složkou tohoto vědomí. Těmito problémy se v poslední době důsledně zabýváme, zvláště naše historicko-osvětové oddělení. Chceme i na tomto úseku trvale dosahovat větší cílevědomosti a systematickosti.

**VOJENSKÁ MYSL:** *Která témata by měla být podle Vašeho názoru uveřejněna na stránkách našeho časopisu?*

S. HOCHSTEIGER: Jsem rád, že mi kladete tuto otázku. Sám jsem mohl tematiku uvést nebo nastínit velice obecně. Další naši pracovníci by mohli vyložit podrobněji některé uzlové body stanovené látky. Doporučuji Vám, aby naši pracovníci pro Váš časopis napsali několik studií: k prvnímu odboji a ke vzniku státu, k vojenským aspektům Mnichova a československo-sovětské vojenské spolupráci, popřípadě ještě další.

Dovolte mi, abych zakončil své odpovědi vyslovením určitého přání — neb mohu-li se tak vyjádřit — vědecké ctižádosti. Usilovali jsme a usilujeme o to, aby vojenská historiografie, vyzbrojená duchem tvůrčího marxismu, na základě objektivně pravdivého zobrazení vojenské minulosti našich národů promlouvala — řečeno obrazně slovy Bedřicha Engelse — jako největší básnička k naší socialistické přítomnosti, stala se ještě aktivnějším i přetvářejícím nástrojem činnosti strany, armády a celé naší socialistické společnosti.

Rozhovor připravil a vedl  
podplukovník ing. Vladimír Grubner